

http://archive.nbu.ua/portal/soe_gum/Dtr_cp/2012_4/files/EC412_35.pdf

4. Ціноутворення в процесі реформування агропромислового господарства України (1990–2001 рр.) / За ред. О.М. Шпичака]. – К. : ІАЕ, 2002. – 499 с.

5. Сеперович Н. Цінова ситуація та вплив держави на ціноутворення в аграрному секторі України [Електронний ресурс] / Н. Сеперович, О. Шевцов. – Режим доступу:

http://www.undp.org.ua/agro/pub/ua/P2004_01_06_04.pdf

СІДЛЯР В.В.

к.е.н., доцент, ПВНЗ «Тернопільський комерційний інститут»

ТЕОРЕТИЧНЕ ПІДґРУНТЯ СПЕЦІАЛЬНИХ РЕЖИМІВ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЇХ МІСЦЕ В ПРОЦЕСІ ПОДАТКОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Прагнення держави досягти рівня розвитку громадянського суспільства спонукає до пошуку ефективних моделей господарювання, сконструйованих за принципами ринкової економіки, як основної та найефективнішої форми ведення господарства. Історія суспільства свідчить, що ринку притаманні певні обмеження (невдачі), що можуть бути компенсовані лише за допомогою державного втручання в економіку. Тому держава об'єктивно змушена провадити політику, спрямовану на регулювання соціально-економічних процесів. На сучасному етапі розвитку вирішення зазначених проблем здебільшого здійснюється за допомогою політики податкового регулювання. Адже податки є невіддільною складовою економічних відносин з часів виникнення держави, як найвищої форми організації суспільства. У сучасному світі податки є основним соціально-економічним важелем та потужним знаряддям суспільних реформ. Податкове регулювання має вагомий значення для країн з перехідною економікою, коли перед урядом постає завдання не тільки виправити невдачі ринку, а й подолати проблеми перебудови економіки та створити адекватні умови для економічного зростання.

Для України проблема вибору ефективних фіскальних важелів, форм та методів впливу на соціально-економічну систему є особливо важливою з огляду на те, що трансформаційні процеси в економіці досі не набули завершеного вигляду та під впливом політичної нестабільності не сформовано сучасної моделі розвитку. Виникнення та розгортання кризових явищ в економіці загострили потребу не тільки виконання фіскальних завдань, але й подолання негативних тенденцій соціально-економічного розвитку шляхом використання регулюючого потенціалу податків. Крім того, під впливом поширення інтеграційних і глобалізаційних тенденцій у світовому просторі встановлюються нові

умови сучасного оподаткування при формуванні податкової політики. Тому визначальним завданням для України є пошук дієвих і динамічних податкових важелів, що сприятимуть вирішенню соціально-економічних проблем системного характеру, та одночасно враховуватимуть євроінтеграційний курс розвитку.

Спеціальні режими оподаткування займають особливе місце в процесі податкового регулювання. Світова практика оподаткування засвідчує поширеність різноманітних форм та різновидів спеціальних режимів оподаткування як у високо розвинених країнах, так і в країнах з менш успішною економікою. Результати господарювання свідчать про значну ефективність пільгових режимів оподаткування у стимулюванні розвитку. Це пояснює зростання популярності спеціальних режимів оподаткування у світі.

У західній фінансовій науці проблеми функціонування спеціальних режимів оподаткування досліджують досить активно. Зокрема, варто відзначити праці таких вчених, як Е. Аткинсон, А. Ауербах, Д. Йоргенсон, М. Кінг, Дж. Мілс, Дж. Стігліц, Д. Фуллертон та ін. Однак у дослідженнях зарубіжних фахівців відсутня однастайність щодо доцільності застосування пільгових режимів оподаткування для активізації інвестиційно-інноваційного розвитку та визначення найбільш ефективної форми спеціального режиму оподаткування малого бізнесу.

Окремі аспекти цієї проблематики ґрунтовно висвітлені в сучасній економічній літературі: це стосується, зокрема, праць українських науковців В. Андрущенко, В. Вишневецького, Л. Демиденко, Я. Жаліла, Ю. Іванова, С. Каліамбет, А. Крисоватого, В. Мельника, С. Опишко, Д. Серебрянського, А. Соколовської, Л. Тарангул, В. Федосова, Л. Шаблістої, С. Юрія та інших. Однак в українських дослідженнях недостатньо приділяється увага аналізу ефективності спеціальних режимів оподаткування, оцінці впливу на соціально-економічні процеси в державі.

Потреба посилення регулюючо-стимулюючого потенціалу спеціальних режимів оподаткування та пошук додаткових можливостей їх ефективного використання зберігають актуальність даного напрямку дослідження. Адже під впливом еволюційних процесів розвитку суспільних відносин питання наукового обґрунтування оптимального податкового регулювання набувають якісно нового значення, що зумовлено сучасними потребами вирішення

У сучасній фінансовій науці немає однастайності щодо масштабів та методів економічного регулювання. У багатьох країнах, де влада використовує напрацьовані теоретичні концепції, на практиці відбувається синтез новітніх підходів неокейнсаїзму та неолібералізму, а також альтернативних теорій «економіки пропозиції», «теорії раціональних очікувань» та ін.. Беззаперечним аргументом, доведеним теорією і практикою, на користь доцільності використання податків як ефективного інструменту державного регулювання є неефективність ринкового саморегулювання перед загрозою циклічних коливань та розповсюдження

кризових явищ. Світова фінансова криза, від наслідків якої ще не встигли оготатися уряди багатьох країн, довела необхідність державного захисту інтересів своїх громадян та національних економік. На думку науковців С. І. Юрія та А. І. Крисоватого, «У сучасному світі не капітал диктуватиме умови національним урядам, а розвинуті бюрократичні машини, які маніпулюють думками мільйонів, будуть диригувати економікою» [1, 12].

Оскільки політика держави охоплює всі сфери життєдіяльності суспільства, очевидно, що така трансформація обумовлена не тільки потребою згладжування амплітуди коливань економічних циклів, а й динамікою історичних, соціокультурних та природних вимірів. Тобто роль уряду в національних господарствах постійно зростає, оскільки завдання, що ставляться перед ним, постійно розширюються, ускладнюються та набувають нових форм. Тому не викликає сумнівів, що в сучасному світі податки – це не тільки інструмент наповнення скарбниці держави необхідними фінансовими ресурсами, а й важіль регулювання виробництва та впливу на економічні відносини суб'єктів господарювання.

У фінансовій науці гостро стоїть проблема дослідження напрямів і масштабів впливу податків на платників, а також аналіз інструментів і методів, за допомогою яких держава може посилити чи послабити такий вплив. Ми не будемо зупинятися на висвітленні теоретичних концепцій та моделей, розроблених як українськими, так і зарубіжними вченими, що стосуються податкового регулювання, і широко викладені на сторінках наукової літератури. Зазначимо лише, що дослідження впливу податків на платників з виділенням їх регулюючого потенціалу актуалізувалися Дж. М. Кейнсом і не оминаються увагою науковців. Сучасні наукові напрацювання представників різних шкіл економічної думки, в основному, стосуються питань впливу податків на економічне зростання. Так, моделювання економічного зростання під впливом різних чинників здійснили П. Самуельсон, Р. Лукас, Р. Солоу, широко відомими також є моделі Харрода-Домара, багатофакторна модель економічного зростання Ч. Кобба та П. Дугласа та багато інших. У результаті численних досліджень вчені не досягли згоди щодо того, як податки в цілому та їх загальний рівень зокрема, впливають на динаміку економічного зростання. Очевидно, що різновекторність тенденцій, отриманих у результаті досліджень, можна пояснити дією інших неврахованих чинників, вплив яких передбачити важко або неможливо взагалі. Наприклад, деформація взаємозв'язку можлива під впливом макроекономічної нестабільності, неефективного державного управління, високого рівня корупції та тіньової економіки тощо.

Проте, незважаючи на певні складнощі, зумовлені суб'єктивними процесами в окремих державах, цілеспрямоване впровадження податкової політики, тобто здійснення свідомого впливу на економічних суб'єктів для досягнення мети розвитку та максимально повного забезпечення потреб суспільства, неможливе без його теоретичного обґрунтування на науковому рівні. Для будь-якої країни, що намагається увійти у

глобальний світ та досягти успіху, конкурентоспроможності, важливо віднайти та побудувати свою модель економічного розвитку. Звичайно, модель не вирішує всіх проблем, бо вона є тільки певною теоретичною конструкцією, проте її відсутність загрожує невизначеністю, відсутністю чіткого розуміння мети, завдань, інструментарію. Кожна держава формує власну модель для вдалого поєднання економічної ефективності, раціоналізації, максимізації індивідуального та суспільного добробуту з тими культурними традиціями, способом життя, притаманні тій чи іншій країні. У даному контексті особливого значення набуває визначення меж державного втручання та ринкового саморегулювання, як базису побудови ефективних стосунків у суспільстві. Вихідною точкою дослідження виступають соціально-економічні аспекти сутності людини та її інтереси.

В Україні дотепер не сформована й відповідно не впроваджується концепція моделі розвитку економіки, що повною мірою відображала б національні інтереси її громадян та була теоретичною базою ефективної державної економічної політики. Сьогодні українська економіка та соціальна сфера розвиваються хаотично, на основі еkleктичного поєднання елементів різних моделей. І головна проблема полягає не в синтезі кейнсіансько-монетаристських концептуальних положень щодо макроекономічного регулювання, адже всі провідні держави світу використовують поєднання окремих елементів різних моделей регулювання. У сучасних умовах ми можемо вести мову тільки про різницю у виборі таких елементів, залежно від чого спостерігаються декілька найбільш чітко виражених моделей державного регулювання. Для України основним є питання визначення такої оптимальної моделі, що найбільш повно враховувала б індивідуальні історично сформовані умови господарювання, стан розвитку економіки, інституціонального середовища, а також політичні та соціальні умови.

Отже, місце і роль податкового регулювання у структурі державного регулювання економіки залежить від того, яку соціально-економічну модель суспільного розвитку обирає уряд. В свою чергу, вибір конкретних важелів та методів визначається стратегічними та тактичними цілями, які ставить перед собою держава під час формування податкової політики. Проте способи її реалізації мають враховувати встановлені фінансовою наукою та апробовані на практиці іманентні особливості податків як історично сформованої категорії, що виражають стосунки між платником і урядом з приводу фінансування суспільних видатків, а також встановлення обмежень для політичних рішень у сфері оподаткування.

Цілеспрямоване використання податків для досягнення різних цілей в процесі державного регулювання економічних і соціальних процесів можливе через притаманність податкам розподільчо-регулюючої функції. У новітній податковій теорії спостерігається домінування біфункціонального підходу з виділенням фіскальної та регулюючої функції. Не вдаючись до ґрунтового аналізу підходів до викладення функцій, акцентуємо увагу на регулюючих властивостях податку, що

дозволить обґрунтувати роль податків у сучасній економічній політиці державного регулювання та визначити методологічні можливості їх застосування.

У науковому розумінні змісту регулюючих властивостей податку спостерігається певна дивергенція. І. Майбуров виділяє три підходи до сучасних поглядів на дану проблематику. Відповідно до першого підходу, суть регулюючої функції зводиться до органічно притаманної властивості податку впливати на поведінку їх платників незалежно від волі держави. Прибічники другого підходу наполягають, що здатність податків впливати на економічну поведінку платників є наслідком самого факту вилучення їхніх доходів, побічним ефектом оподаткування, тобто виявом фіскальної функції. У той час, як регулююча функція полягає у свідомому маніпулюванні податками з боку держави для досягнення цілей економічної політики. Особливість точки зору adeptів третього підходу полягає у твердженні, що регулююча функція виражає свідоме використання державою притаманній податкам властивості впливати на поведінку платників задля досягнення заданого посилення чи викривлення їх природних податкових реакцій в напрямі трудової, інвестиційної активності, схильності до споживання чи заощадження [2, 182].

На наш погляд, проблема різного тлумачення регулюючої функції полягає у змішуванні понять «регулююча функція податків» та «податкове регулювання», що виникає внаслідок діалектики об'єктивного та суб'єктивного. Усвідомлення того, наскільки регулююча функція носить об'єктивний характер, наштовхується на вплив суб'єктивного чинника у самому податковому регулюванні. Виявлення відповідності впливу суб'єктивного фактора дійсним реальним процесам представляє певні труднощі. Для правильного підходу до виявлення такої відповідності необхідно в принципі розглянути діалектику взаємодії об'єктивного та суб'єктивного. Як зазначає В. Коновалов, проблематика діалектики економіки і політики у своїй основі схожа з проблематикою діалектики суб'єктивного – об'єктивного. Поняття «суб'єктивного» імпліцитно несе в собі поняття «політичного», але не тотожне йому. Відповідно це стосується і поняття «об'єктивного» та «економічного» [3]. Суб'єктивне – за визначенням у філософській енциклопедії – те, що властиве суб'єкту або похідним від його діяльності [4, 156]. Характерним є констатація того, що суб'єктивне містить в собі об'єктивний зміст, оскільки відображає об'єктивну реальність. Протилежність суб'єктивного і об'єктивного відносна. Об'єктивне – те, що належить самому об'єкту, не залежить від суб'єкта. У суспільному житті під об'єктивним розуміють процеси і фактори, які не залежать від волі і бажання людей [4, 125].

Ми цілком погоджуємося з Ю. Івановим, що регулююча функція податків є явищем об'єктивним, незалежним від волі суб'єктів оподаткування. А податкове регулювання являє собою суб'єктивний процес свідомого, активного та цілеспрямованого використання притаманної податкам регулюючої функції задля досягнення поставлених

цілей [5, 37]. Іншими словами, податкове регулювання базується на регулювальній функції податків і полягає у суб'єктивному використанні державою об'єктивної їх здатності впливати на поведінку платників.

Крім того, дискусійним є питання щодо вторинності регулюючої функції щодо фіскальної. Адже, як пише Ю. Іванов, «економічна поведінка платників податків обумовлена не тільки вилученням державою частини їх доходів, але й визначається умовами цього вилучення, тобто порядком оподаткування, а також особливостями та співвідношенням інших елементів податків» [5, 38]. Тобто здатність податків впливати на рішення платників не є наслідком суто фіскальної функції, тому доречніше вести мову про тісний взаємозв'язок та взаємозумовленість цих двох функцій. Виконуючи свої функції, податки таким чином проявляють себе в дії, причому ефективно їх використання передбачає одночасне виконання податками обох функцій, завдяки чому гармонійно поєднуються інтереси суб'єктів господарювання та держави.

В. Мельник наголошує на потребі оновленого підходу до трактування регулюючої функції з огляду на особливості сучасного механізму оподаткування. Автор пропонує виділяти стимулюючу та обмежувальну функції окремо, а не в складі регулюючої, обґрунтовуючи наступним чином: «Об'єктивно стимулююча та обмежувальна дія одного і того ж податку не співпадає ні у часі, ні у просторі. Тобто стимулюючі та обмежувальні заходи спрямовуються відносно не одних і тих же, а різних видів діяльності та на абсолютно різних проміжках часу» [6, 90].

Такі твердження, на наш погляд, є дещо хибними. Ми дотримуємося думки, що стимулююча є похідною регулюючої функції. Поділяємо позицію Я. Жаліла, що окремий податок як такий за своєю суттю не може виконувати стимулюючої функції, бо він є вилученням коштів в економічного суб'єкта. Стимулюючу роль може виконувати цілісна система оподаткування. З огляду на її всезагальність, податкові переваги виглядають як прямий перерозподіл коштів на користь суб'єктів, які цими перевагами користуються. Відтак відповідне поєднання важелів податкового регулювання може стимулювати економічне зростання чи необхідні структурні зрушення [7].

Наголосимо також, що держава здійснює податкове регулювання, свідомо впливаючи на поведінку платників, а самі податки мають об'єктивну дію, тому не здатні виступати ні стимулюючим, ні стримуючим фактором. Це інструмент, який тільки в дії може проявити свої властивості. А задіяти його може виключно держава в процесі реалізації податкової політики. Крім того, вважаємо, що податкове стимулювання та податкове стримування не є взаємовиключними процесами. Адже переваги, що надаються платникам податків із метою заохочення, в основному призводять до фіскальних втрат, тому повинні покриватися з інших джерел. Тобто в процесі податкового регулювання здійснюється перерозподіл податкового навантаження між різними категоріями платників, галузями чи територіями, внаслідок чого порушується

нейтральність в оподаткуванні. Цілком очевидно, що стимулювання шляхом надання податкових пільг для одних платників здійснюється за рахунок інших, що демотивує окремих суб'єктів господарювання. Тому, з нашого погляду, засоби податкового регулювання можуть одночасно мати як стримувальний, так і стимулюючий характер.

Отже, функції податків виражають їхню внутрішню суть незалежно від соціально-економічної ситуації в країні, тоді як цілі і завдання податкової політики формуються під впливом нагальних потреб економіки та суспільства загалом. Як свідчить світовий досвід розвитку податкових систем, податкове регулювання посідає чільну позицію в арсеналі засобів державної соціально-економічної політики у ХХ ст. і сьогодні продовжує набирати ваги. В нинішніх умовах економіка України, перебуваючи на шляху розбудови соціально-ринкових відносин, особливо потребує цілеспрямованої участі держави в формуванні передумов, необхідних для економічного зростання та соціального прогресу суспільства. Завдяки здатності податків впливати на економічну поведінку суб'єктів господарювання і громадян, їхня регулююча сила може спрямовуватись на зміну рівнів споживання, заощадження, інвестицій. Враховуючи реакції платників та характер ефектів оподаткування, що виникають, уряд може посилювати чи послаблювати дію податків шляхом провадження стимулюючої чи стримуючої податкової політики.

Цілі, на досягнення яких спрямована податкова політика, впливають на вибір методів її здійснення, тобто способів практичної реалізації. Своєю чергою, будь-який метод здійснення податкової політики повинен базуватись на певних інструментах. До таких інструментів А. Крисоватий відносить: податкові ставки, податковий кредит, податкові преференції і пільги, податкові стимули і санкції, податкову амністію і податкові канікули, формування податкової бази, встановлення об'єктів і суб'єктів оподаткування тощо [8, 26].

Ю. Іванов пропонує інший підхід до класифікації інструментів реалізації податкової політики, до яких включає і спеціальні режими оподаткування. При цьому під інструментами податкового регулювання автор розуміє сукупність норм податкового законодавства, що забезпечують вплив держави на господарську поведінку платника податків через його економічні інтереси для досягнення певного економічного, соціального чи іншого корисного результату [9, 227]. Здійснюючи класифікацію цих інструментів за ознакою «механізм впливу», автор відносить спеціальні режими оподаткування до комплексних інструментів податкового регулювання, оскільки вони (режими) одночасно стосуються декількох основних податків і зборів, створюючи спеціальний режим оподаткування.

У цілому ми підтримуємо такий науковий підхід у частині надання спеціальним режимам оподаткування комплексного характеру. Разом з тим, якщо порівнювати з окремими інструментами податкового регулювання, спеціальні режими оподаткування виявляються вищою

формою податкового регулювання, де базисом виступають окремі інструменти. Це дає можливість використовувати вказані технології для досягнення певних цілей, забезпечуючи системну підтримку замість точкової допомоги. Спеціальні режими оподаткування можуть формуватися з комбінації таких інструментів, як податкові пільги, інструменти, пов'язані з об'єктом та предметом оподаткування, визначення складу платників податків, принципи встановлення й розміри податкових ставок, інструменти, пов'язані з порядком обчислення податкових зобов'язань. У результаті утворюються форми податкового регулювання, що відрізняються за своїм складом та структурою. Кожна з форм являє собою спеціальну податкову конструкцію, яка відображає особливості оподаткування окремих категорій платників.

На наш погляд, доцільно в основу характеристики спеціальних режимів покласти ту ознаку, що їхнє застосування не вимагає постійних змін у загальному режимі оподаткування. Необхідність упровадження спеціальних режимів, що створюють особливий фіскальний клімат, виникає, коли постає потреба комплексного, системного використання інструментів податкового регулювання з конкретною цільовою спрямованістю.

Отже, спеціальні режими оподаткування – це форми практичної реалізації розподільчо-регулюючої функції податків, що базуються на використанні податкових інструментів та посідають чільне місце в процесі податкового регулювання.

Відзначимо, що питання застосування спеціальних режимів оподаткування є дуже дискусійним. Оскільки спеціальні режими оподаткування в основному мають пільговий характер, вони спричиняють викривлення умов діяльності суб'єктів господарювання та створюють передумови для зловживання. Загалом ставлення до податкових пільг у теорії оподаткування є здебільшого негативним. Так, на думку В. Вишневецького, наслідки пільгового оподаткування через їх непередбачуваність можуть призвести до управлінських помилок, стагнації і подальшого збільшення техніко-технологічного відставання національної економіки від світових лідерів [10, 37].

Проте у світі немає такої держави, яка б не використовувала податкові пільги чи віднайшла їм альтернативу. Тому думки провідних українських та російських економістів збігаються: податкові пільги є вимушеною необхідністю [11; 12; 13; 2; 14]. Процес подальшого функціонування податкових преференцій науковці пов'язують зі зміною ставлення до пільг: від сприйняття їх як чогось малозначущого та безкоштовного до визначення пільг як «податкових втрат держави» за прикладом розвинутих країн [10, 162].

У контексті розв'язання цієї проблеми ми підтримуємо думку, що головним напрямком сучасних податкових реформ в Україні повинно стати формування податкової системи, котра в цілому буде сприяти стабілізації економічного зростання на інвестиційно-інноваційній основі.

Оскільки забезпечити це неможливо без задіяння пільгового оподаткування, вважаємо, що їх застосування для структурної перебудови економіки, стимулювання інвестицій потрібно зберегти, забезпечивши обґрунтованість механізму надання та контролю. Використання спеціальних режимів оподаткування в рамках податкового стимулювання повинно сприяти вирішенню пріоритетних, чітко визначених завдань.

Література:

1. Юрій С. І. Сучасні тенденції розвитку європейського оподаткування та новітня парадигма податкової політики в Україні: монографія / С. І. Юрій, А. І. Крисоватий, Т. В. Кошук. – Тернопіль: ТНЕУ, 2010. – 292 с.
2. Майбуrow И. А. Теория налогообложения. Продвинутый курс: учебник для магистрантов, обучающихся по специальностям «Финансы и кредит», «Бухгалтерский учет, анализ и аудит» / И. А. Майбуrow, А. М. Соколовская. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 591 с.
3. Коновалов В. Н. Экономика и политика [Электронный ресурс] / В. Н. Коновалов. – Ростов н/Д.: Изд-во Рост. ун-та, 1995. – 208 с. – Режим доступа: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Politi/Konov/index.php.
4. Философская энциклопедия: в 5 т. / [гл. ред. Ф. В. Константинов]. – М., 1960–1970. – Т. 5. – 740 с.
5. Иванов Ю. Б. Функции податків та податкове регулювання / Ю. Б. Иванов // Формування ринкової економіки в Україні. – 2009. – № 19. – С. 36–43.
6. Мельник В. М. Оподаткування: наукове обґрунтування та організація процесу: монографія / В. М. Мельник. – К.: Комп'ютерпрес, 2006. – 277 с.
7. Податки в Україні: від каральної до стимулюючої функції [Електронний ресурс] / [за ред. Я. А. Жаліла] // Збірник наук. статей. – К.: Альтерпрес, 2003. – (Сер. «Безпека економічних трансформацій». Вип. 22). – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/Table/Jalilo22/001.htm#a1>.
8. Крисоватий А. І. Теоретичні доміанти і практика реалізації податкової політики в Україні: монографія / А. І. Крисоватий. – Тернопіль: Карт-бланш, 2005. – 375 с.
9. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій: Навч. посібник / [Ю. Б. Иванов, І. А. Майбуrow, Г. О. Агарков та ін.; під ред. Ю. Б. Иванова, І. А. Майбуrowa]. – Х.: ВД «ІНЖЕК», 2010. – 492 с.
10. Майбуrow И. А. Реформирование налоговых систем. Теория, методология и практика: монография / [под ред. И. А. Майбуrowa, Ю. Б. Иванова, А. И. Крисоватого]. – К.: Кондор, 2011. – 352 с.
11. Система оподаткування та податкова політика: навч. посіб. / За заг. ред. В. Б. Захожая, Я. В. Литвиненка. – К.: ЦНЛ, 2006. – 369 с.

12. Система податкових пільг в Україні у контексті європейського досвіду / А. М. Соколовська, Т. І. Єфименко, І. О. Луніна та ін. – К.: НДФІ, 2006. – 320 с.

13. Романюк М. В. Податкове регулювання як дієвий інструмент антикризової економічної політики / М. В. Романюк // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 66–71.

14. Тарашенко В. А. Податкові пільги: теоретичні аспекти / В. А. Тарашенко // Наукові праці НДФІ. – 2009. – № 1 (46). – С. 19–26.

ОПРИСОК М. Д.

к. е. н., доцент, ПВНЗ «Тернопільський комерційний інститут»

РЕГІОНАЛІСТИКА УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ ТЕОРІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Регіональна політика набуває все більших інтернаціональних рис. Це зумовлено процесами глобалізації, що об'єктивно так чи інакше торкаються не лише національних економік, але і все більше економік окремих регіонів. Історично найбільші теоретичні і практичні результати у сфері підтримки регіональної економіки напрацьовані у провідних країнах та їх регіональних та економічних угрупованнях.

Тривалий час українська школа регіональної економіки обслуговувала потреби екстенсивного радянського господарства. Погляди радянських вчених - регіоналістів базувалися здебільшого на дослідженнях природних продуктивних сил, які велися в Росії вже у XIX ст. Значна площа території країни, відмінності у розвитку регіонів, слабка керованість та необхідність обслуговування масштабних планів розбудови радянського господарства фактично знівелювали наукову цінність таких досліджень, зокрема для української дійсності.

Регіональні дослідження в радянський період концентрувались навколо трьох проблем: закономірності, принципи і фактори розміщення виробництва; економічне районування; методи планування і регулювання територіального розвитку. При цьому кожен принцип окремо може мати раціональний зміст, однак разом вони є несумісними. Така проблема, з одного боку, може спонукати до вирішення задач оптимізації, а з іншого боку, при відсутності економічної зацікавленості окремих суб'єктів в кінцевому результаті така оптимізація втрачає сенс. Цими положеннями, а також специфікою української національної та регіональної економіки зумовлена необхідність вивчення провідних зарубіжних теорій регіональної економіки з метою удосконалення її методології та адаптації до змінних умов економіки, що динамічно розвивається.

Проблемам регіонального розвитку присвячені дослідження таких українських науковців як М. Долішній, Л. Масловська [6], С. Дорогунцов, В. Євдокименко [3], Ф. Заставний, А. Мазур, В. Пила, С. Писаренко, О. Шаблій та інші. Ці дослідження, безперечно, мають теоретичну та